

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Блозва П.

Науковий керівник – доц. Адамська З.М.

КОНФОРМНІСТЬ ЯК ОДНА З ПРИЧИН ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Сучасне тлумачення поняття особистості невіддільне від понять «свобода» і «самостійність». Але, зважаючи на те, що людина – істота соціальна, розвиток і життєдіяльність її немислимі без групи. Особливої актуальності сьогодні набувають дослідження феномену групового впливу на особистість, який часто реалізується через конформізм. У політичному і моральному сенсі слово «конформізм» означає свідоме пристосовництво до панівних смаків і думок, орієнтацію на те, щоб відповідати певному визнаному чи необхідному стандарту. У соціальній психології конформізм визначають як пасивне, пристосовницьке прийняття групових стандартів поведінки, безапеляційне визнання існуючих порядків, норм і правил, безумовне схиляння перед авторитетами [6].

Однак конформізм необхідно відрізнити від деяких інших схожих явищ. Наприклад, одноманітність громадських вірувань, цінностей і звичок зовсім не обов'язково пов'язана з груповим тиском. Виконання особистих умовностей (наприклад, правил ввічливості) також не свідчить про конформність: людина може слідувати етикету, моді та іншим загальноприйнятим умовностям і бути цілком незалежною у власних судженнях та поведінці [1].

Для позначення різноманітних проявів явища конформізму використовують поняття «конформна поведінка» та «конформність». Як зазначає Л.Е.Орбан-Лембрик, зміст цих понять вказує на суто психологічну характеристику позиції індивіда стосовно позиції групи: приймає чи відкидає він визнані групою норми, стандарти, цінності, властивості [6].

Ми зосередили свою увагу на аналізі досліджень конформізму в соціальній психології. Зокрема, перша спроба дослідження конформності була здійснена в 1935 році Музафером Шерифом, який зацікавився експериментальним вивченням особливостей формування соціальних норм. Експерименти Шерифа були засновані на ілюзії сприйняття, відомої під назвою «автокінез» і використовувалися для того, щоб зрозуміти, наскільки люди схильні до навіювань [4]. В 50-ті роки Соломон Аш здійснив експеримент із вивчення конформізму в групах. Дослідження полягало в тому, щоб перевірити реакцію одного студента на поведінку більшості. На початку 70-х років, американський психолог Стенлі Мілгрем проводив свої дослідження, щоб зрозуміти, як люди піддаються впливу авторитету [9].

Тут важливо звернути увагу, що не всі люди піддавалися чи то груповому тиску, чи то тиску авторитету. Потрібно звернути увагу на особистість досліджуваного, його установки, цінності, риси характеру – чинники, які впливають на прояви конформізму.

Картина дослідження конформності як якості особистості вимальовувалася дуже поступово. Ще наприкінці минулого століття Рібот описав «аморфний тип» характеру, який нібито позбавлений будь-яких певних рис, що пливе за течією, сліпо підкоряється своєму середовищу. Сучасні дослідження, спрямовані на визначення якостей, від яких залежить рівень сугестивності особистості, виявили високу кореляцію між сугестивністю і тривожністю (О. Шабанов, проект «Ахей»). Значимі кореляції виявляються між тривожністю і емоційною стабільністю, сумлінністю, сміливістю, почуттям провини, волею, дратівливістю; існує також зв'язок між тривожністю і підозрілістю [7]. Такі результати свідчать про те, що люди з вираженою емоційною нестабільністю, які ухиляються від необхідних вимог дійсності, з низькою силою «Я»; люди схильні до низької толерантності стосовно фрустрації, тривожні,

схвилювані, з переважаючим поганим настроєм, обтяжені поганими передчуттями, яким часто властиве почуття провини, більш схильні до зовнішнього впливу [2]. Образ ідеального «Я» пов'язаний з мотиваційними категоріями гедоністичного характеру. Типовим є тісний смисловий зв'язок категорій «життя» і «ризик» (для контрольної групи характерний зв'язок «життя» - «робота»). Це ще раз підтверджує, що схильність до ризику є однією з причин подальшого прояву протиправної поведінки. У морально-етичній сфері категорія «совість» входить в одне смислове усвідомлення з поняттям «слабкість». Таким чином, можна зробити висновок, що у підлітків з агресивними діями внутрішньо етична регуляція поведінки не тільки не входить до числа їхніх суб'єктивних пріоритетів, але й перебуває в певній смислової опозиції до них. Одночасно негативні етичні та емоційні оцінки проєктуються на уявлення про ворожих людей, що дозволяє неповнолітнім досліджуваної групи в ситуації конфлікту звільнитися від таких оцінок самих себе, і навіть виправдати власні насильницькі дії стосовно суперників. Отже, перебільшена статево-рольова ідентифікація та самоствердження за рахунок фізичної сили й готовності до ризику при слабкій соціальній опосередкованості мотивів, недостатній орієнтації на нормативно-етичну регуляцію поведінки, складають комплекс смислових особистісних проблем підлітків, що призводять до агресивно-насильницьких асоціальних дій. Тому постає питання: чи може особистість, якій притаманна конформність, піддаватися тиску групи щодо проявів агресивної поведінки [3].

За останні роки помітно зросли як прояви підліткової агресивності, так і протиправної поведінки. У психології під агресією розуміють ворожу поведінку стосовно оточуючих людей. Існує безліч теоретичних обґрунтувань виникнення агресії, її природи, факторів, що впливають на її прояви. Усі фактори можна об'єднати у такі чотири категорії:

- вроджені спонукання і задатки;
- потреби, що активізуються зовнішніми стимулами;
- пізнавальні та емоційні процеси;
- актуальні соціальні умови в поєднанні з попереднім досвідом [5].

Підліткова агресія найчастіше є наслідком озлобленості й заниженої самооцінки в результаті пережитих життєвих невдач та несправедливості. Жорстокість можуть проявляти і жертви гіперопіки. Для них агресія і деструктивізм – свого роду «сплав» помсти, самоствердження і заодно самоперевірки. Для побудови більш чіткої картини факторів, які формують агресивну поведінку підлітка, потрібно розглянути особливості розвитку особистості в підлітковому віці [5].

Підлітковий вік являє собою складний процес особистісного розвитку, що відрізняється різномірними характеристиками соціального дозрівання. Рівень можливостей підлітка, умови та швидкість його соціального розвитку пов'язані з осмисленням себе і своєї приналежності до суспільства, рівнем вираженості прав та обов'язків, оволодіння світом соціальних речей і стосунків, насиченістю далеких і ближніх зв'язків, їх диференціацією. У міру дорослішання у підлітка змінюються характер і особливості бачення себе в суспільстві, сприйняття суспільства, ієрархії громадських зв'язків, змінюються його мотиви і рівень їх адекватності до суспільних потреб.

Так, на першій стадії підліткового віку (у 10-11 років) дитина характеризується дуже своєрідним ставленням до себе (прийняття себе). Важливим механізмом самосвідомості виступає особистісна рефлексія, що являє собою форму усвідомлення підлітком як свого внутрішнього світу, так і розуміння внутрішнього світу інших людей.

На другій стадії цього періоду (у 12-13 років) поряд із загальним прийняттям себе зберігається і ситуативно негативне ставлення до себе, виявляється залежність від оцінок оточуючих, передусім, однолітків.

На третій стадії (у 14-15 років) виникає «оперативна самооцінка», що визначає ставлення підлітка до себе на даному етапі розвитку [8].

Отже, ми розмежували поняття конформності з іншими суміжними поняттями. Крім того виявили, що не завжди певна стереотипна поведінка є проявом конформності особистості, наприклад, слідування морально-етичним нормам. Ми визначили, що конформність як якість особистості характеризує людину як схильну до низької толерантності стосовно фрустрації, тривожну, з переважаючим поганим настроєм, обтяжену поганими передчуттями, якій часто властиве почуття провини. Ми охарактеризували агресію як ворожу поведінку стосовно

оточуючих людей. Дослідили, що агресивність корелює з низьким рівнем слабкої соціальної опосередкованості мотивів, недостатньою орієнтацією на нормативно-етичну регуляцію поведінки і це складає комплекс особистісних проблем підлітків, що призводить до асоціальних агресивно-насильницьких дій. Визначили, що в силу психічного розвитку (високої емоційності, великого впливу думки однолітків), підлітки схильні до прояву конформної поведінки. Отже, співставивши якості особистості і риси характеру, які притаманні людині з конформністю як якістю особистості, та які притаманні агресивним підліткам ми дійшли висновку, що між конформністю та проявами агресивної поведінки є певний зв'язок, який потребує подальшого дослідження.

Підводячи підсумки, хочу сказати, що в подальшому, планується провести дослідження, яке буде спрямоване на розробку ефективних засобів для зниження рівня конформності як особистісної риси, розвиток вмінь асертивної поведінки щодо прояву агресії у підлітків з високим рівнем агресивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кон И.С. В поисках себя. Личность и её самосознание [Электронный ресурс] / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/konis01/index.htm>
2. Корнилов А.П. - «Деятельностная психология личности» в концепции Г. Крампена // Вопросы психологии. 1990, N 2, с.159-164
3. Леонов Н. И. Конфликтология: Учеб. пособие / Н. И. Леонов. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2006. — 232 с. — (Серия «Библиотека психолога»).
4. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб.: Питер, 2002. – 688с.
5. Мухіна В. С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочтво. Підручник для студентів ВНЗ, Academia, 2004
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія / Л.Е. Орбан-Лембрик – К.: Академвидав, 2003. – 432с
7. Хекхаузен Х. - Мотивация и деятельность. М.: Педагогика, 1986. Т.2.
8. Психология современного подростка / Под ред. Д.И. Фельдштейна. М., 1987.]
9. http://ru.wikipedia.org/wiki/Эксперимент_Милгрэма

Бондарець А.

Науковий керівник – доц. Сіткарь В. І.

РОЛЬ СПОРТИВНОГО ХАРАКТЕРУ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ СПОРТСМЕНА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена проблемі дослідження спортивного характеру та його місця у формуванні іміджу спортсмена. Здійснено огляд загальних і дослідницьких тенденцій у цій сфері. Сформульовано основні засади щодо відповідності виду спорту типу особистості спортсмена.

Ключові слова: спорт, спортивний характер, імідж, особистість спортсмена, типи особистості.

Постановка проблеми. Незважаючи на актуальність проблеми іміджу в спорті, донедавна їй не було присвячено достатньої кількості уваги серед іміджмейкерів, фахівців у сфері PRy, спортивних психологів. На Олімпійському конгресі в Києві (1996 р.), присвяченому 100-річчю Олімпійських ігор, вперше було розглянуто питання, що безпосередньо пов'язані із даною проблемою: комерціалізація Олімпійського спорту та масове захоплення людей до занять спортом [6, с. 10-12].

Реалії сьогодення вказують на те, що державні, комерційні організації надають увагу виключно формуванню свого іміджу. Більшість спортсменів, на відміну від політичних діячів та акторів, не турбуються про формування власного іміджу. Проте варто відзначити, що він має прямий вплив на їхні спортивні досягнення, рекламні контракти, соціальний статус в суспільстві та майбутнє загалом.